

Zarit Bakıcı Yük Ölçeğinin Şizofreni Hasta Yakınlarında Geçerlilik ve Güvenilirlik Çalışması

A Reliability and Validity Study on the Zarit Caregiver Burden Scale

Aslı ÖZLÜ, Mustafa YILDIZ*, Tamer AKER**

Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, SBE Ruhsal Travma ve Afet Çalışmaları Birimi, Kocaeli

*Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, Kocaeli

**Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, SBE Ruhsal Travma ve Afet Çalışmaları Birimi, Kocaeli, Türkiye

ÖZET

Amaç: Bu araştırmanın amacı, şizofreni hastalarına bakım verenlerin yüklerini değerlendirmek için Zarit Bakıcı Yük Ölçeği'ni dilimize uyarlayarak, Türkiye için geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasını yapmaktır.

Yöntemler: Araştırmaya 100 yetişkin alındı. Çalışmaya katılanlara Bakıcı Demografik Bilgi formunun yanı sıra Zarit Bakıcı Yük Ölçeği uygulandı. Ölçeğin faktör geçerliliği ve iç tutarlılığı çalışıldı. Ölçeğin ölçüt geçerliği Maslach Tükenmişlik Envanteri ile değerlendirildi.

Bulgular: Zarit Bakıcı Yük Ölçeğinin yapı geçerliliği çalışması için faktör analizi yapıldı ve beş faktör saptandı. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısı .83 bulundu. Zarit Bakıcı Yük Ölçeği ile Maslach Tükenmişlik Yük toplam puanı ($r=.609$) arasında anlamlı bir ilişki bulundu.

Sonuç: Zarit Bakıcı Yük Ölçeği Türk toplumu için geçerli ve güvenilir bir ölçektir. (*Nöropsikiyatri Arşivi 2009; 46 Özel Sayı: 38-42*)

Anahtar kelimeler: Yük, yükün ölçülmesi, Zarit Bakıcı Yük Ölçeği, güvenilirlik, geçerlilik

ABSTRACT

Objective: This study is designed to assess the reliability and validity of the Turkish adaptation of the Zarit Caregiver Burden Scale (ZCBS). The ZCBS has been developed for evaluating the burden of caregivers of patients with schizophrenia.

Methods: 100 adult caregivers were included in the study. Caregiver demographic form and ZCBS were administered to the subjects. Factorial validity and internal consistency of the Turkish version of ZCBS were assessed. Criterion-related validity of the scale was investigated by the Maslach Burnout Inventory (MBI).

Results: Construction validity of the scale has been investigated by factor analysis, which revealed five factors. ZCBS has a Cronbach's alpha score of 0.83. The correlation of ZCBS total score with MBI ($r=.609$) was significant.

Conclusion: The Zarit Caregiver Burden Scale is found to be a valid and reliable scale to be used within the Turkish population. (*Archives of Neuropsychiatry 2009; 46 Supplement: 38-42*)

Key words: Burden, assessment of burden, Zarit Caregiver Burden Scale, reliability, validity

Giriş

Şizofreni hastalarının çoğunun bakımı aileleri tarafından sağlanmaktadır (1). Ciddi ruhsal hastalığı olan bir kişi ile yaşayan aile üyelerinin bakım verme sorumluluğu sonucunda sosyal, ekonomik, duygusal ve yaşadığı çevresel sıkıntılardan doğan ruhsal durum ailenin yükü olarak değerlendirilir (2,3). Şizofreni hasta yakınlarının yaşadığı nesnel (gelir kaybı, sosyal etkinliklerin kısıtlanması, ev ortamındaki gerginlik) ya da öznel yükler (hastanın rahatsızlık verici davranışlarının doğurduğu sıkıntı ve hastayla ilgili olarak yaşanan öznel sıkıntı düzeyi) hasta yakınlarının da hastalarla birlikte ele alınması gerektiğini ortaya

koymaktadır (4-7). Aile üyelerinin ya da hastaya bakım verenlerin taşıdıkları yükler ve bu yüklerin ne şiddette olduğunun bilinmesi aile tedavilerinde önemli ipuçları sağlamaktadır.

Şizofreni hastalarına bakım verenlerle yapılan çalışmaların genellikle ailelerin yaşadığı yoğun stres, aile problemleri, iletişim ve duygusal sorunlara vurgu yaptığı görülmektedir (8). Çalışmalarda yüke ilişkin özgül ölçümler kullanıldığı gibi, genel sağlık anketi ve sağlık taraması kısa formu, yaşam kalitesi ölçümleri de kullanılabilir (9,10). Ölçeklerin kısıtlılıkları arasında, ölçme araçlarının psikometri özelliklerinin iyi belirlenmemiş olması, çoğu ölçeğin kullanımının zaman gerektirmesi ve bununla birlikte ölçeklerin özgül boyutları ölçmeyip genel bir

Yazışma Adresi/Address for Correspondence: Uzm. Psk. Aslı Özlü, Kocaeli Üniversitesi Tıp Fakültesi, Psikiyatri Anabilim Dalı, SBE Ruhsal Travma ve Afet Çalışmaları Birimi, Kocaeli E-posta: asliozlu@yahoo.com

43. Ulusal Psikiyatri Kongresi'nde Poster Sunumu yapılmıştır.

yük skoru vermesi sayılmaktadır (11-13). Bu nedenle de klinik uygulamadaki kullanımları sınırlıdır. Yük çalışmalarında genel sağlık anketi, sağlık taraması, yaşam kalitesi gibi ölçümlerin yerine, yükün kendine özgü doğasını ölçmek için hazırlanan ölçeklerin kullanılmasının daha uygun olacağı düşünüldükten Zarit Yük Görüşmesi (11), Bakım Veren Yükünü Tarama Ölçeği (14), Hastayla İlgilenme Değerlendirme Ölçeği (15,16), gibi ölçüm araçlarının kullanıldığı görülmektedir.

Türkiye’de yük ile ilgili yazında Algılanan Aile Yüğü ölçeğinin güvenilir ve geçerli bir araç olduğu gösterilmekle birlikte yurt dışında geliştirilmiş pek çok ölçek bulunmaktadır (6,17-19). Zarit Bakıcı Yük Ölçeği, Zarit, Reeve ve Bach-Paterson tarafından 1980 yılında, ilk olarak demans hastalarına bakım verenler için geliştirilmiş, daha sonra şizofreni hastalarına bakım verenlerin yaşadığı sıkıntıyı değerlendirmek amacıyla da kullanılmış olan bir ölçektir (20). Bu çalışmanın amacı, şizofreni ailelerinin yaşadığı sıkıntıyı ya da yükü değerlendirmede iyi bir araç olacağını düşündüğümüz “Zarit Bakıcı Yük Ölçeği’ni” Türkçe’ye çevirerek, güvenilirlik ve geçerlilik çalışmasını yapmaktır.

Yöntem

Ölçeğin kültürümüze uyarlanması amacıyla yapılan geçerlilik ve güvenilirlik çalışmasının ilk aşamasında, ölçekte yer alan maddeler hem araştırmacı hem bir yabancı dil uzmanı tarafından Türkçe’ye çevrilmiştir. Tanımlayıcı istatistiklerin yanı sıra, güvenilirlik çalışması için test maddelerinden belirli bir sistematğe göre (tek ve çift maddeler) karşılaştırılabilir iki yarım oluşturulmuş, ölçeğin güvenilirliğini saptamak için iç tutarlılık katsayıları her bir sorunun varyansına dayalı olarak Cronbach alpha, testin iki eşit yarıya ayrılmasına dayalı olarak Spearman Brown ve Gutman teknikleri kullanılmıştır. Zarit Bakıcı Yük Ölçeği’nin ölçüt geçerliliğini sınamak için, Maslach Tükenmişlik Envanteri kullanılmıştır. Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla katılımcıların aldığı puanlar üzerinden faktör analizi yapılmıştır.

Çalışmaya Katılanlar (Evren ve Örneklem)

Bu çalışmanın katılımcılarını oluşturan kişiler Bakırköy Ruh Sağlığı ve Sinir Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi’nde ayakta ve yatarak tedavi gören şizofreni hastalarına bakım veren aile üyeleridir. Çalışma Kasım 2006 ile Mart 2007 tarihleri arasında 100 hasta yakını ile gerçekleştirildi. Hasta yakınları çalışmanın amacı ve yöntemi hakkında aydınlatıldı ve imzalı onayları alındı.

Çalışmaya Alınma Ölçütleri

Hasta ile yaşıyor olmak, 18-65 yaş arası olmak, çalışmaya katılmaya gönüllü olmak, okuryazar olmak çalışmaya katılım ölçütleri olarak kabul edildi.

Görüşmeyi yapmayı engelleyecek herhangi bir bedensel ve ruhsal engelin olması, anlama ve dil sorunlarının bulunması dışlama ölçütleri olarak kabul edildi.

Veri Toplama Araçları

Bakıcı Sosyo Demografik Bilgi Formu

Hastaların ve hasta yakınlarının demografik ve klinik özelliklerini değerlendirmek için çalışmacılar tarafından hazırlanmış bir formdur. Hasta yakınına yönelik hazırlanan form, hasta yakınının yaşını, cinsiyetini, medeni durumunu, evlilik süresini, toplam çocuk sayısını, eğitim durumunu, mesleğini, çalışma yaşantısını, ekonomik durumunu, hasta ile yakınlık derecesini içermektedir. Hastanın demografik ve klinik özelliklerini içeren formda ise, hastanın yaşı, cinsiyeti, hastalık süresi, hastaneye yatış sayısı, saldırganlık davranışı, intihar davranışı, adli sorun, hastalık öncesi iş yaşamı, hastanın şimdiki iş yaşamı, ailede psikiyatrik hastalık öyküsü gibi bilgiler sorgulandı.

Zarit Bakıcı Yük Ölçeği

Zarit Bakıcı Yük Ölçeği, Zarit, Reeve ve Bach-Peterson tarafından 1980 yılında geliştirilmiştir (20). Bakım gereksinimi olan bireye bakım verenlerin yaşadığı sıkıntıyı değerlendirmek amacıyla kullanılan bir ölçektir. Bakım verenlerin kendisi ya da araştırmacı tarafından sorularak doldurulabilen ölçek, bakım vermenin bireyin yaşamı üzerine olan etkisini belirleyen 22 ifadeden oluşmaktadır. Ölçek asla, nadiren, bazen, sık sık ya da hemen her zaman şeklinde 1’den 5’e kadar değişen Likert tipi değerlendirmeye sahiptir. Ölçek puanının yüksek olması, yaşanan sıkıntının yüksek olduğunu göstermektedir (Ek 1). Bu ölçeğin Alzheimer hasta yakınları için kullanılmış olan İspanya versiyonu Martin tarafından geliştirilmiştir (21). Yapılan çalışmada ölçeğin iç tutarlılığı (alfa:0.91), test tekrar test güvenilirliği (0.86), görüşmeciler arası tutarlılık ise (0.63) olarak saptanmıştır (21,22). Ölçekte yer alan maddeler genellikle sosyal ve duygusal alana yönelik olup, ölçek puanının yüksek olması, yaşanan sıkıntının yüksek olduğunu göstermektedir (23).

Maslach Tükenmişlik Envanteri

Maslach (1986) tarafından geliştirilmiştir (24). Toplam 22 maddeden oluşan envanter, tükenmişliği 3 boyutta değerlendirmektedir: Duygusal Tükenme (DT), kişisel başarı (KB) ve duyarsızlaşma. Maslach Tükenmişlik Envanterinde puanlama sonucunda toplam puan ve alt ölçek puanları elde edilmektedir. Alt ölçek puanları, her madde için 0: hiçbir zaman, 4: her zaman olarak değerlendirilerek elde edilmektedir. Duygusal tükenme ve duyarsızlaşma alt ölçeklerinde yüksek, kişisel başarı alt ölçeğinden düşük puanlar tükenmişlik olarak kabul edilmektedir. Ölçeğin Türkçe geçerlilik ve güvenilirlik çalışması Çam (1992) tarafından yapılmıştır (25). Türkçe versiyonunun güvenilirlik katsayıları duygusal tükenmede .84, duyarsızlaşmada .78, kişisel başarıda ise .72’dir. Geçerlilik katsayıları ise, duygusal tükenmede .46, duyarsızlaşmada .79, kişisel başarıda .85’dir.

Tablo 1. Bakıcıların yük ve tükenmişlik ölçekleri ve alt ölçeklerinden aldıkları toplam puanların dağılımı

Ölçekler	N	Ort.±SS	Aralık
Yük ölçeğinin toplam puanı	100	60.45±15.41	28-97
Tükenmişlik ölçeği toplam puanı	100	61.44± 8.94	42-83
Duygusal tükenme	100	22.68±7.95	9-41
Kişisel başarı	100	28.04±5.24	13-39
Duyarsızlaşma	100	10.72±3.29	5-20

Bulgular

Bu çalışmaya katılan bakıcıların yük ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları 60.45'dir. En az 28 puan alınmış, en yüksek 97 puan alınmıştır. Bakıcıların tükenmişlik ölçeğinden aldıkları puan ortalamaları 61.44'dür. En az 42, en yüksek 83 puan alınmıştır. MBI'nın bir alt ölçeği olan Duygusal Tükenme ölçeğinin ortalaması 22.68, kişisel başarı alt ölçeğinin 28.04, duyarsızlaşma alt ölçeğinin ortalaması 10.72'dir. Duygusal Tükenme alt ölçeğinden en az 9, en yüksek 41; kişisel başarı alt ölçeğinden en az 13, en yüksek 39; duyarsızlaşma alt ölçeğinden en az 5, en yüksek 20 puan alınmıştır (Tablo 1).

22 sorudan oluşan ölçek bakım vermenin fiziksel, akıl sağlığı, sosyal aktivite ve ekonomik kaynaklara negatif etkilerini içermektedir. 5'li likert tipi bir skala olup 'Asla, kesinlikle hayır' ve 'Hemen hemen her zaman' şeklinde derecelenmiştir. Güvenilirlik çalışması için test maddelerinden belli bir sistematığe göre (tek ve çift maddeler) karşılaştırılabilir iki yarım oluşturuldu. Buna göre iç tutarlılık katsayısı (alfa: .83) bulundu. Madde toplam puan korelasyonu .33 ve .75 arasında değişti.

Tablo 2. Değişkenler arası ilişkiler (Yük ve yük alt ölçek toplam puanları ile tükenmişlik ve tükenmişlik alt ölçek toplam puanları arasındaki ilişkiler)

	Yük Toplam Puanı
1. Yük faktör Ruhsal gerginlik ve özel yaşamın bozulması	.600**
2. Yük faktör Sinirlilik ve kısıtlanmışlık	.486**
3. Yük faktör Toplumsal ilişkilerde bozulma	.409**
4. Yük faktör Ekonomik yük	.384**
5. Yük faktör Bağımlılık	.294**
Tükenmişlik Toplam Puanı	.609**
Duygusal Tükenme	.734**
Kişisel Başarı	-.370**
Duyarsızlaşma	.471**

** p<.01 *p<.05

Maslach Tükenmişlik Envanteri ve Zarit Bakıcı Yük Ölçeği, alt ölçekler arasındaki ilişkiye bakılarak, ölçeğin dış geçerliliği çalışıldı. Değişkenler arası ilişkilere bakıldığında, yük toplam puanı ile Ruhsal gerginlik ve özel yaşamın bozulması ($r=.600$ $p<.05$), sinirlilik ve kısıtlanmışlık ($r=.486$ $p<.05$), toplumsal ilişkilerde bozulma ($r=.409$ $p<.05$), ekonomik yük ($r=.384$ $p<.05$), bağımlılık ($r=.294$ $p<.05$) alt ölçekleri arasında anlamlı bir ilişki bulundu. Yük toplam puanı ile tükenmişlik toplam puanı ($r=.609$ $p<.05$), duygusal tükenme ($r=.734$ $p<.05$), kişisel başarı ($r=-.370$ $p<.05$), duyarsızlaşma ($r=.471$ $p<.05$) alt ölçekleri arasında anlamlı ilişkiler saptandı (Tablo 2).

Ölçeğin yapı geçerliliğini belirlemek amacıyla, 100 katılımcının aldığı puanlar üzerinden faktör analizi yapıldı. Analize alınan 22 maddenin 5 faktör altında toplandığı görüldü. Bu faktörler, Ruhsal gerginlik ve özel yaşamın bozulması, sinirlilik ve kısıtlanmışlık, toplumsal ilişkilerde bozulma, ekonomik yük ve bağımlılık olarak isimlendirildi. Faktörlerin, ölçeğe ilişkin açıkladıkları varyans %60.93'dür. Maddelerle ilgili olarak tanımlanan iki faktörün ortak varyansları 0.421 ile 0.786 arasında değişti. Bu işlem sonucunda 5 alt boyuta giren maddelerden 1., 4., 16. maddelerin faktör yükü .50'nin altında olduğu için herhangi bir alt boyuta sokulmadı (Tablo 3).

Tartışma

Bu çalışmada, Zarit Bakıcı Yük Ölçeği'nin şizofreni ailelerinde ya da bakıcılarında genel olarak yeterli geçerlilik ve güvenilirliğe sahip olduğu bulundu.

Ankri ve ark. (2005), Alzheimer hastalığında bakım veren yükünü araştırmak için Zarit Aile Yük Görüşmesini 152 bakıcıya vermiştir. Temel bileşen analizi sonucunda üç boyut ortaya çıkmıştır: Bakım verenin kişisel ve sosyal yaşamına etkiler, psikolojik yük ve suçluluk hisleridir. İnci (2006) tarafından yapılan çalışmada ölçeğin tek boyutlu olarak kullanılabileceği belirlenmiştir (26).

Tablo 3. Bakıcıların yük ve tükenmişlik ölçekleri ve alt ölçeklerinden aldıkları toplam puanların dağılımı

No Madde	F1	F2	F3	F4	F5
2. Yakınınzla geçirdiğiniz zaman yüzünden kendiniz için yeterli zamanınız olmadığını düşünür müsünüz?	.586				
3. Yakınınzla bakma ve aileniz ya da işinizle ilgili diğer sorumlulukları yerine getirmeye çalışma arasında kalmaktan dolayı kendinizi sıkıntılı hissedersiniz?	.610				
10. Yakınınzla uğraşmaktan dolayı sağlığınızın bozulduğunu hissedersiniz?	.615				
11. Yakınınz yüzünden istediğiniz düzeyde bir özel hayatınız olmadığını düşünür müsünüz?	.708				
12. Yakınınzla bakmanız nedeniyle sosyal hayatınızın bozulduğunu hissedersiniz?	.536				
17. Yakınınz hastalandığından beri yaşamınızı kontrol edemediğinizi hissedersiniz?	.788				
19. Yakınınzla ilgili ne yapacağınız konusunda kararsızlık hissedersiniz?	.622				
5. Yakınınzla birlikteyken kızgınlık hissedersiniz?		.779			
9. Yakınınzla birlikteyken kısıtlanmış hissedersiniz?		.758			
22. Tümünüyle değerlendirdiğinizde yakınınzın bakımı ile ilgili kendinizi ne kadar yük altında hissedersiniz?		.515			
6. Yakınınzın şu anda ailenin diğer üyeleri ya da arkadaşlarınızla olan ilişkinizi olumsuz şekilde etkilediğini düşünür müsünüz?			.737		
13. Yakınınz nedeniyle arkadaşlarınızı davet etmekten rahatsızlık duyar mısınız?			.584		
18. Yakınınzın bakımını biraz da başkasına bırakabilmiş olmayı diler mısınız?			.643		
15. Kendi harcamalarınıza ek olarak yakınınzla bakacak kadar paranız olmadığını düşünür müsünüz?				.537	
20. Yakınınz için daha fazlasını yapmanız gerektiğini düşünür müsünüz?				.762	
21. Yakınınzın bakımı ile ilgili olarak daha iyisini yapabiliydim diye düşünür müsünüz?				.600	
7. Yakınınzın geleceği ile ilgili korkularınız olur mu?				.507	
8. Yakınınzın size bağımlı olduğunu düşünür müsünüz?					.791
14. Yakınınzın sanki sırtını dayayabileceği tek kişi sizmişsiniz gibi, sizden ona bakmasını beklediğini hissedersiniz?					.738

Bizim çalışmamızda ise, beş boyut bulunmuştur: Bunlar ruhsal gerginlik ve özel yaşamın bozulması, sinirlilik ve kısıtlanmışlık, toplumsal ilişkilerde bozulma, ekonomik yük, bağımlılıktır. İki çalışma sonucunu karşılaştırdığımızda, boyutlar uyusmakla birlikte, ölçeğin Türkçe uyarlamasında bağımlılık, ekonomik yük gibi boyutlarında ortaya çıktığı görülmektedir.

Bulgular genel olarak değerlendirildiğinde Zarit Bakıcı Yük Ölçeğinin güvenilirliği, iç tutarlılık katsayıları ve her bir boyut içindeki maddelerle yapılan madde toplam bağıntıları ile desteklenmiştir.

Daha önce de belirtildiği üzere Zarit Bakıcı Yük Ölçeği yük alanında yeni bir ölçek olmasına rağmen başka çalışmalarda kullanılmış, güvenilirlik ve geçerliği belirlenmiştir. Urizar (2006), ölçeğin iç tutarlılığını (alfa: 0.91), test tekrar test güvenilirliğini (0.86), görüşmeciler arası tutarlılığı (0.63) bulmuştur (23). İnci (2006), tarafından yapılan çalışmada Zarit Bakım Verme Yüğü Ölçeğinin Cronbach alfa katsayısı 0.95 bulunmuştur (26). Bizim araştırmamızdaki iç tutarlılık katsayısı (alfa: 0.83) bu bulgularla uyumlu gözükmektedir.

Ölçüt geçerliği bulguları incelendiğinde, Zarit Bakıcı Yük ölçeği ve alt ölçekleri ile Maslach Tükenmişlik Ölçeği ve alt ölçekleri arasında oldukça yüksek korelasyonlar saptanmıştır. Maslach Tükenmişlik ölçeğinin alt ölçeği olan kişisel başarı alt ölçeği ile yük ölçeği toplam puanı arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yapılan faktör analizi sonucunda 1. 'Yakınınızın ihtiyacı olandan daha fazla yardım istediğini düşünür müsünüz', 4. 'Yakınınızın davranışlarından utanır mısınız', 16. 'Yakınıza artık daha fazla bakamayacağınızı hisseder misiniz' maddelerin faktör yükü -.50'nin altında olduğu için herhangi bir alt boyuta sokulamamıştır.

Ölçek diğer ülkelerdeki uygulamaları ile karşılaştırıldığında farklı bir faktör yapısının ortaya çıktığı görülmektedir. Zarit ölçeğinin İspanyolca versiyonunda 3 alt boyutunun olduğu bulunmuştur (22). Bizim çalışmamızda 2.,3.,10.,11.,12.,17.,19. maddelerin birinci boyut altında 5.,9.,22. maddeleri ikinci boyut altında, 6.,13.,18. maddelerin üçüncü boyut altında, 15.,20.,21.,7. maddelerin dördüncü boyut altında, 8.,14. maddelerin ise beşinci boyut altında toplandığı görülmüştür. Bizim çalışmamızdaki faktör yapısı ölçeğin İspanyolca versiyonundaki sonuçlarla benzeşmemektedir. Bunun nedeni ölçülmek istenen bakıcı yükünün özelliklerinin kültürel algılama farklarından kaynaklanması olabilir.

Faktör 1'deki maddelerin (2.,3.,10.,11.,12.,17.,19.) ölçeğin orijinal faktör yapısındaki kişisel ve sosyal yaşama etkiler ve psikolojik yük, Faktör 2'deki maddelerin (5.,9.,22.) psikolojik yük ve suçluluk hisleri, Faktör 3'deki (6.,13.,18.) ve Faktör 4'deki (15.,20.,21.,7.) maddelerin kişisel ve sosyal yaşama etkiler, Faktör 5'deki maddelerin (8.,14.) ise, psikolojik yük alt ölçeği maddelerini içerdiği belirlendi. Bu yüzden, saptanan faktörün adlandırılmasında aynı kavramsal yapıları kullanabilmesi için uzman görüşüne başvuruldu. Alt ölçeklerin ruhsal gerginlik ve özel yaşamın bozulması, sinirlilik ve kısıtlanmışlık, toplumsal ilişkilerde bozulma, ekonomik yük, bağımlılık şeklinde adlandırılması yönünde fikir birliği sağlandı.

Güvenilirlik değerlendirilmesinde test tekrar test ve görüşmeciler arası tutarlılık yöntemlerinin kullanılmamış olması çalışmanın kısıtlılığı olarak değerlendirilmiştir. Ancak, likert tipi bir ölçekte iç tutarlılığı değerlendirmek üzere en çok Cronbach alfa katsayısı kullanılmaktadır (27). Ölçeğin tanıtımında belirtildiği üzere gö-

EK 1. Zarit Bakıcı Yük Ölçeği

Aşağıda insanların bir başka insanın bakımını üstlendiğinde kendini nasıl hissedebileceğini yansıtan ifadelerden oluşan bir liste yer almaktadır. Her ifadeden sonra sizin ne kadar sık böyle hissettiğinizi belirtin: Asla, nadiren, ara sıra, oldukça çok, nerdeyse her zaman şeklinde. Yanlış ya da doğru cevap bulunmamaktadır.

	Asla	Nadiren	Arasıra	Oldukça sık	Nerdeyse her zaman
1- Yakınınızla geçirdiğiniz zaman yüzünden kendiniz için yeterli zamanınız olmadığını düşünür müsünüz?	1	2	3	4	5
2- Yakınıza bakma ve aileniz ya da işinizle ilgili diğer sorumlulukları yerine getirmeye çalışma arasında kalmaktan dolayı kendinizi sıkıntılı hisseder misiniz?	1	2	3	4	5
3- Yakınınızla birlikteyken kızgınlık hisseder misiniz?	1	2	3	4	5
4- Yakınınızın şu anda ailenin diğer üyeleri ya da arkadaşlarınızla olan ilişkinizi olumsuz şekilde etkilediğini düşünür müsünüz?	1	2	3	4	5
5- Yakınınızın geleceği ile ilgili korkularınız olur mu?	1	2	3	4	5
6- Yakınınızın size bağımlı olduğunu düşünür müsünüz?	1	2	3	4	5
7- Yakınınızla birlikteyken kısıtlanmış hisseder misiniz?	1	2	3	4	5
8- Yakınınızla uğraşmaktan dolayı sağlığınızın bozulduğunu hisseder misiniz?	1	2	3	4	5
9- Yakınınız yüzünden istediğiniz düzeyde bir özel hayatınız olmadığını düşünür müsünüz?	1	2	3	4	5
10- Yakınıza bakmanız nedeniyle sosyal hayatınızın bozulduğunu hisseder misiniz?	1	2	3	4	5
11- Yakınınız nedeniyle arkadaşlarınızı davet etmekten rahatsızlık duyar mısınız?	1	2	3	4	5
12- Yakınınızın sanki sırtını dayayabileceği tek kişi sizmişsiniz gibi, sizden ona bakmasını beklediğini hisseder misiniz?	1	2	3	4	5
13- Kendi harcamalarınıza ek olarak yakınıza bakacak kadar paranız olmadığını düşünür müsünüz?	1	2	3	4	5
14- Yakınınız hastalandığından beri yaşamınızı kontrol edemediğinizi hisseder misiniz?	1	2	3	4	5
15- Yakınınızın bakımını biraz da başkasına bırakabilmiş olmayı diler misiniz?	1	2	3	4	5
16- Yakınınızla ilgili ne yapacağınız konusunda kararsızlık hisseder misiniz?	1	2	3	4	5
17- Yakınınız için daha fazlasını yapmanız gerektiğini düşünür müsünüz?	1	2	3	4	5
18- Yakınınızın bakımı ile ilgili olarak daha iyisini yapabiliyordim diye düşünür müsünüz?	1	2	3	4	5
19- Tümünü değerlendirildiğinizde yakınınızın bakımı ile ilgili kendinizi ne kadar yük altında hissedersiniz?	1	2	3	4	5

Ölçeğin aslında yer alan "1. Yakınınızın ihtiyacı olandan daha fazla yardım istediğini düşünür müsünüz?" "4. Yakınınızın davranışlarından utanır mısınız?" "16. Yakınıza artık daha fazla bakamayacağınızı hisseder misiniz?" maddelerinin faktör yükü .50'nin altında olduğu için herhangi bir alt boyuta sokulamamıştır.

rüşmeciler arası tutarlılık da güvenilirlik ölçütlerinden biri olarak değerlendirilebilirdi. Bu çalışmada ölçek öz bildirim şeklinde uygulandığı için bu ölçüt değerlendirilmemiştir. Bunun yanı sıra ölçek maddelerinin kısa olması, maddeleri ve verilen yanıtları hatırlamayı kolaylaştıracağı, katılımcıların yanıtlarını etkileyebileceği, beğendikleri yanıtları tekrar teste verilebilecekleri düşünülerek test tekrar test yöntemi de uygulanmamıştır.

Sonuç olarak, Zarit Bakıcı Yük Ölçeği'nin Türkçe uyarlanması orijinal ölçekle alt maddelerin 5 boyut altında toplanması gibi bazı farklılıklar göstermekle birlikte yüksek iç tutarlılık ve ölçüt geçerliği göstermiştir. Bu uyarlama, ciddi ruhsal hastalığı olan bireylere bakım verenlerin yüklerinin değerlendirilmesinde, 19 maddeden oluşan ölçeğin Türkçe versiyonu, geçerli ve güvenilir bir araç olarak kullanılabilir.

Kaynaklar

- Gibbons JS, Horn SH, Powell JM. Schizophrenic patients and their families a survey in a psychiatric service based on a DGH unit. *British Journal of Psychiatry* 1984; 144:70-7. [Abstract] / [PDF]
- Jacqueline MA, Denise AC. Families coping with schizophrenia. Chichester. England. John Wiley&Sons; 1995.
- Dillehay R, Sandys M. Caregivers for Alzheimer patients: What we are learning from research. *Int J Aging and Hum Dev* 1990; 30(4): 263-285. [Abstract]
- Gülseren L. Şizofreni ve Aile: Güçlükler, Yükler, Duygular, Gereksinimler. *Türk Psikiyatri Dergisi* 2002; 13/2:143-51. [Abstract] / [Full Text]
- Lidell E. Family Support- A burden to Patient and Caregiver. *European Journal of Cardiovascular Nursing* 2002; 1:149-52. [Abstract] / [Full Text] / [PDF]
- Kasuya KT, Polgar B, Takeuchi R. Caregiver Burden and Burnout. *Postgraduate Medicine* 2000; 108:119-23. [Abstract]
- Migner D. Effectiveness of use of Home Health Nurses to Decrease Burden Depression of Elderly Caregiver. *Journal of Psychological Nursing* 2000; 38:34-41. [Abstract] / [Full Text]
- Savundranayagam MY, Hummert ML, Montgomery RJ. 2005. Investigating the effects of communication problems on caregiver burden. *J Gerontol B Psychol Sci Soc Sci* 2005; 60:S48-S55. [Abstract] / [Full Text] / [PDF]
- Magliano L, Fiorillo A, De Rosa C et al. Family burden in long term diseases: a comparative study in schizophrenia vs. physical disorders. *Soc Sci Med* 2005; 61:313-22. [Abstract] / [Full Text] / [PDF]
- Hirst M. Carer distress: a prospective, population-based study. *Soc Sci Med* 2005; 61:697-708. [Abstract] / [Full Text] / [PDF]
- Ankri J, Andrieu S, Beaufils B et al. 2005. Beyond the global score of the Zarit Burden Interview: useful dimensions for clinicians. *Int J Geriatr Psychiatry* 2005; 20:254-60. [Abstract] / [PDF]
- van Wijngaarden B, Schene A, Koeter M et al. 2000. Caregiving in schizophrenia: development, internal consistency and reliability of the Involvement Evaluation Questionnaire- European Version: EPSILON. Study 4. *Br J Psychiatry* 2000; 177:21-7. [Abstract] / [Full Text] / [PDF]
- Reine G, Lancon C, Simeoni MC et al. Caregiver burden in relatives of persons with schizophrenia: an overview of measure instrument. *Encephale* 2003; 29:137-47. [Abstract]
- Hirscham KB, Shea JA, Xie SX et al. The development of a rapid screen for caregiver burden. *J Am Geriatr Soc* 2004; 52:1724-9. [Abstract] / [Full Text] / [PDF]
- van Wijngaarden B, Schene AH, Koeter MWJ. Family caregiving in depression: impact on caregivers daily life, distress and help seeking. *J Affect Disord* 2004; 81:211-22. [Abstract] / [Full Text] / [PDF]
- Schene AH, van Wijngaarden B, Koeter MWJ. Caregiver consequences in depression and schizophrenia. *J Affect Disord* 2004; 78:S93-4.
- Kinsella G, Cooper B, Picton C, et al. A review of The Measurement of Caregivers and Family Burden In Palliative Care. *Journal of Palliative Care* 1998; 14:37-45. [Abstract]
- Chau KR, Chu H, Lu RB. The measurement of Caregiver Burden. *J Med Sci* 2003; 23:73-82.
- Gülseren L, Karakoç B, Yiğit T, et al. Algılanan Aile yükü Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenirliği. 43. Ulusal Psikiyatri Kongresi Poster Bildiri Özetleri. 2007; 267, İstanbul.
- Zarit S, Reever K, Bach-Peterson J. Relatives of the impaired elderly: Correlates of feeling of burden. *Gerontologist* 1980; 20:649-55. [Abstract] / [PDF]
- Martin M, Salvado I, Nadal S et al. Adaptacion para nuestro medio de la Escala de Sobrecarga del Cuidador (Caregiver Burden Interview) de Zarit. *Revista Gerontologica* 1996; 6:338-46.
- Zarit SH, Zarit JM. The Memory and Behavior Problems Checklist and The Burden Interview. University Park, PA: Pennsylvania State University Gerontology Center. 1990.
- Urizar AC, Gutierrez-Maldonado J. Burden of carers in families of patients with schizophrenia. *Quality of Life Research* 2006; 15:719-24. [Abstract] / [PDF]
- Maslach C, Jackson SE. Maslach Burnout Inventory Pres Palo Alto: CA. 1986.
- Çam E. Doktor ve hemşirelerde tükenmişlik ve Maslach Tükenmişlik ölçeğinin uygulanması. 7. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları. Tam Metin Kitabı, 1992; 143-54.
- İnci FH. Bakım Verme Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması, Geçerlilik, Güvenirliği. Denizli Pamukkale Üniversitesi. (Yüksek Lisans Tezi). 2006.
- Tezbaşaran A. Likert tipi ölçek geliştirme kılavuzu. *Türk Psikologlar Yayınları*. 1997; 2. Baskı.